

קבוע לדיון ביום 10.6.09

בפני ההרכב:
כבוד השופט א' א' לוי
כבוד השופט ס' ג'ובראן
כבוד השופט ח' מלצר

המבקשת: איגוד מרכזי הסיוע לנפגעות תקיפה מינית ולנפגעי תקיפה מינית בישראל, ע"ר
ע"י ב"כ עוה"ד ענבר יחזקאלי-בליליוס ו/או עו"ד ערן גולן ו/או עו"ד רחלי גרייבין
מרח' האומן 22 ירושלים
ת.ד. 2122
טל: 02-6797919; פקס: 02-6787919

בעניין: בנימין שמואל
ע"י ב"כ מהסנגוריה הציבורית
רח' הנרייטה סולד 4 תל אביב
טל: 03-5182158/9; פקס: 03-6823871

המעורר

נ ג ד

מדינת ישראל
ע"י פרקליטות המדינה
משרד המשפטים, ירושלים

המשיבה

בקשה להצטרף לערעור כ"ידיד בית משפט"

בית המשפט הנכבד מתבקש לצרף את איגוד מרכזי הסיוע לנפגעות ונפגעי תקיפה מינית בישראל, עמותת רשומה, כ"ידיד בית-המשפט" להליך שבכותרת, ולאפשר לה להגיש טיעון מטעמה, בשאלות העקרוניות המתעוררת בו - האם בית המשפט רשאי להרשיע נאשם לאחר שנתן אמון מלא בגרסת נפגעת העבירה וקבע כי יש ראיות נוספות מסוג חיזוק ואף סיוע וזאת מבלי להזדקק לחוות דעת מומחה המעידה על הדחקת הזיכרון. זאת ועוד, האם תופעות פוסט טראומטיות של תקיפה מינית ובהן הפרעות זיכרון, הדחקה ודיסוציאציה, שהוכרו על ידי בית משפט נכבד זה בשורה של פסקי דין, מצריכות חוות דעת מומחה בכל הכרעה בסוגיה.

רקע עובדתי ודיוני

1. ביום 26.2.03, הגישה המדינה נגד המערער כתב אישום חמור בגין עבירות מין מתמשכות שביצע בבתו הקטינה מאז היותה בת 3 שנים ועד למועד בו קיבלה מחזור – בגיל 11. בשל התיישנות, יוחסו למשיב בכתב האישום רק המעשים בשנים 1986-1987, בהיותה של הנפגעת בגילאים 10-11.
2. ביום 6.11.07 הרשיע בית המשפט המחוזי בדעת רוב את המערער בעבירות המין שביצע בבתו, מהחמורות שבספר החוקים. עבירות של אינוס, לפי סעיף 345 לחוק העונשין, בעילת קטינה לפי סעיף 347(ב) ומעשה מגונה בכפיה לפי סעיף 354א(ב)א לחוק העונשין, כנוסחן המקורי בשנת 1977.
3. בית המשפט המחוזי ביסס את הכרעתו על עדותה המהימנה של המתלוננת, בדחותו את גרסת המערער כשקרית. בית המשפט קבע כי בנוסף לעדותה שראויה לאמון מלא, הרי שניתן היה למצוא בחומר הראיות הן ראיות מחזקות והן ראיות מסבכות, התומכות בגרסתה ומהוות תוספות ראייתיות ממקור חיצוני לעדותה, העולות כדי סיוע, כל שכן חיזוק. זאת על אף שנדרשת חובת הנמקה בלבד.
4. בית המשפט המחוזי גזר את דינו של המערער לעונש של 14 שנות מאסר מתוכן 12 לריצוי בפועל, וחייבו בתשלום פיצויים למתלוננת בגובה הפיצוי המקסימאלי הקבוע בחוק העונשין - סך של 228,000 ₪.
5. ביום 4.5.08 הגיש המערער את ערעורו לבית המשפט הנכבד באמצעות הסנגוריה הציבורית. הערעור מכוון כנגד ההרשעה ולחילופין כנגד גזר הדין.
6. עיקר טיעוני הערעור מופנים כנגד זיכרונה המודחק של הנפגעת למן ילדותה ועד בגרותה והנסיבות בהן האירועים נשוא הכרעת הדין עלו מחדש בזיכרונה. הסנגוריה טוענת כי אין לסמוך על זיכרונה של הנפגעת כמשקף את שאירע במציאות, היות ומדובר בשכנוע עצמי של המתלוננת בדברים. לשיטת הסנגוריה, קיים צורך להעמיד חוות דעת מומחה לתמיכה בעדות המתלוננת, על מנת להרשיע את המערער.
7. בנוסף, טוענת הסנגוריה כי בית המשפט קמא הרשיע את המערער בהסתמך על ספרות מקצועית ענפה כשאין לו ידיעה שיפוטית בנושא; וכי שגה בית המשפט קמא גם בנוגע למסקנות שניתן להסיק על סמך ממצאי מהימנות.
8. ההכרעה בשאלות העולות בערעור זה, חורגת מעניינם הפרטי של הצדדים ומעוררת סוגיות עקרוניות הנוגעות לציבור שלם של נפגעות ונפגעי תקיפה מינית בכלל וקורבנות התעלות מינית ממושכת בילדות בפרט, הסובלים מתסמונות פוסט טראומטיות ובהן גם הפרעות זיכרון והדחקה ברמות שונות.

9. זאת ועוד, ביום 27.5.09, נודע למבקשת כי בכוונת ב"כ המדינה המייצג בערער, לפנות לבית משפט נכבד זה, בבקשה משותפת עם הסנגוריה הציבורית המייצגת את המערער, להחזרת התיק לבית המשפט המחוזי לצורך שמיעת עדים מומחים משני הצדדים בסוגיית הזיכרונות המודחקים.

10. לדעת המבקשת, איגוד מרכזי הסיוע לנפגעות ונפגעי תקיפה מינית, צעד זה אינו נחוץ והוא מקומם על רקע ההרשעה של בית המשפט קמא. למעלה מזה, החזרת ההכרעה לבית המשפט המחוזי עלולה להוביל ליצירת תקדים המחייב את התביעה לתמוך את ראיותיה בעדות של מומחה לעניין הזיכרון המודחק בכל פעם שסוגיה מסוג זה תעמוד בפני החלטה על הגשת כתב אישום או בכל פעם שסיפור המקרה לא יתאם סיפור שכבר נפסק בו בעבר.

11. בנקודה זו נוסף, כי משמעות החזרת הדיון לבית המשפט המחוזי עבור נפגעת העבירה היא הרת אסון, ומאריכה את עינוי הדין אשר גורם לה ההליך השיפוטי הארוך והמייסר בעניינה, ואשר לא מאפשר לה להניח את זיכרונות הפגיעה מאחוריה ולהתחיל בשיקום הריסות חייה.

12. מכאן הבקשה לצירופה של המבקשת כ"ידידת בית משפט" לערער בפני בית משפט נכבד זה ולהצגת עמדתה בסוגיה האמורה.

נימוקי הבקשה

המסגרת הנורמטיבית להצטרפות כ"ידיד בית משפט"

13. במ"ח 7929/96 קוזלי ואח' נ' מדינת ישראל, פ"ד נ"ג (1) 529, עמד כב' הנשיא ברק על מהותו של מוסד "ידיד בית-המשפט":

"מוסד 'ידיד בית-המשפט' מוכר בשיטות משפט שונות מזה מאות בשנים... עיקרו הוא סיוע לבית המשפט בסוגיה כלשהי, על-ידי מי שאינו צד ישיר לסכסוך הנדון. במקור היה מוסד זה כלי להצגת עמדה נייטרלית בלבד בהליכים, תוך סיוע אובייקטיבי לבית המשפט. אך בהמשך התפתח מוסד 'ידיד בית-המשפט' כצד להליך, שאינו דווקא נייטרלי ואובייקטיבי, אלא שהוא מייצג – מתוקף תפקידו או עיסוקו – אינטרס או מומחיות שמן הראוי שישמעו בפני בית-המשפט בסכסוך

ספציפי" (שם, בע' 553)

14. השיקולים העיקריים לצירוף צד לדיון במעמד של "ידיד בית משפט" הותוו בפסק הדין האמור, כדלקמן:

"בטרם תינתן לגוף או לאדם הזכות להביע עמדתו בהליך בו אין הוא צד מקורי, יש לבחון את תרומתה הפוטנציאלית של העמדה המוצעת. יש לבחון את מהות הגוף המבקש להצטרף. יש לבדוק את מומחיותו, ניסיונו והייצוג שהוא מעניק לאינטרס בשמו מבקש הוא להצטרף להליך. יש לברר את סוג ההליך ואת הפרוצדורה הנוהגת בו. יש לעמוד על הצדדים להליך עצמו ועל השלב בו הוגשה בקשת ההצטרפות. יש להיות ערים למהותה של הסוגיה העומדת להכרעה..." (שם, ע' 555) גוף שיצורף הוא גוף שביכולתו "לתרום הן לדיון עצמו והן לאינטרס הציבורי." (שם, שם)

15. לגישת המבקשת, יש לצרפה להליך כ"ידיד בית-משפט", לאור מומחיותה וניסיונה בנושא העתירה ובשל מהותה של הסוגיה המתעוררת, חשיבותה וחדשנותה, הכל כפי שיפורט להלן.

מומחיותה וניסיונה של המבקשת

16. המבקשת, איגוד מרכזי הסיוע לנפגעות תקיפה מינית ולנפגעי תקיפה מינית בישראל, היא עמותה רשומה הפועלת קרוב לעשרים שנה, לקידום זכויות נפגעות ונפגעי תקיפה מינית בארץ, להפחתת שיעור הפגיעה המינית כתופעה חברתית ולמיגורה ומחיקתה מהנוף הישראלי בטווח הארוך.

17. איגוד מרכזי הסיוע הוקם בשנת 1990 כארגון הגג של **תשעת** מרכזי הסיוע לנפגעות ולנפגעי תקיפה מינית בישראל. בעוד מרכזי הסיוע פועלים ברמה הפרטנית בהענקת סיוע נפשי וליווי לנפגעות ולנפגעי תקיפה מינית, וברמה המקומית בנושאי חינוך, הסברה וחיזוק הקשר עם הקהילה, פועל האיגוד ברמה הארצית כסוכנות לשינוי חברתי.

18. פעילותם של תשעת מרכזי הסיוע בפריסה ארצית, מקריית שמונה בצפון ועד באר שבע בדרום, כוללים גם מרכז סיוע לנשים ערביות, מרכז סיוע לנשים דתיות וחרדיות, קו סיוע לגברים וקו סיוע לגברים דתיים וחרדים. בכל אחד מן המרכזים פועל קו חירום שמספרו 1202 למתן סיוע נפשי 24 שעות ביממה (המקבלים יחד כ-40,000 פניות מדי שנה), קבוצות תמיכה לנפגעות ופעילות חינוכית והסברתית לציבור הרחב. ענף מרכזי

נוסף בפעילות המרכזים, הוא ליווי נפגעות ונפגעים בהליך הפלילי על כל שלביו והכשרת אנשי מקצוע, חוקרים, פרקליטים ואנשי טיפול בתחום הפגיעה המינית.

19. השירותים המגוונים הניתנים על ידי המרכזים והאיגוד הם פרי ניסיון ארוך שנים המשלב את התיאוריות המקצועיות העוסקות במאפייני הפגיעה המינית והשלכותיה הפוסט טראומטיות לצד אלפי מפגשים בלתי אמצעיים עם נפגעי תקיפה מינית אשר חלקו עימנו את סיפורם הכואב. ניסיון זה, יצר גוף ידע מקצועי ומומחיות באשר להשלכות נזקי הפגיעה המינית על תחומי חיים רבים של הנפגעות והנפגעים.

20. פעילות המבקשת כוללת בין היתר: יוזמות חקיקה וקידומן, העלאת מודעות על ידי שימוש באמצעי התקשורת, פיתוח ימי עיון ופעילויות חינוכיות, כתיבת דו"ח שנתי אודות מאפייני תופעת התקיפה המינית בישראל כפי שעולים מניתוח נתוני הפניות לקווי החירום של מרכזי הסיוע, ייצוג בועדות פרלמנטאריות ובוועדה המייעצת של הרשות לקידום מעמד האישה בישראל ובוועדה הבין משרדית לזכויות נפגעי עבירה ועוד.

21. בין הפעילויות המשפטיות של המבקשת ניתן למנות את הארכת משך תקופת ההתיישנות הפלילית על עבירות מין בקטינים, החלת החוק למניעת הטרדה מינית על מסגרת השירות הלאומי, קידום חקיקה האוסרת על מטפל נפשי לקיים קשר מיני עם המטופל, קידום חוק זכויות נפגעי עבירה ועוד.

22. המבקשת הוכרה כבעלת מומחיות לנושא האלימות המינית וצורפה כידידת בית משפט בעע"ם 1768/06 מנכ"ל משרד הבריאות נ' ד"ר מרסלו שפיץ בפני בית משפט נכבד זה.

23. המבקשת עתרה לבית משפט נכבד זה בעניין סבירות הסדר הטיועון של נשיא המדינה לשעבר משה קצב יחד עם ארגונים נוספים [בג"ץ 5699/07 פלונית א' נ' היועץ המשפטי לממשלה מיום 26.2.08].

24. בענייננו נציין, כי במרכזי הסיוע הפזורים ברחבי הארץ, מכירים היטב את הפרעות הזיכרון וההדחקה המאפיינות פגיעה מינית, ונתקלים בכך כדבר שבשגרה ואין בסוגיה המועלית בערעור זה משום חידוש. מדובר בתופעה המוכרת לאנשי הטיפול, הפסיכולוגים והפסיכיאטרים העוסקים בטרואומה בכלל ובטרואומה מינית בפרט, ופוגשים נפגעות ונפגעים על בסיס יומי.

25. מטבע הדברים, רובם של המקרים מסוג זה, כמו רובן של הפניות למרכזי הסיוע בכלל, לא מגיעות לכדי תלונה במשטרה. על פי הנתונים שבידינו רק כ- 20% מהפניות מתגלגלות בסופו של דבר להליך פלילי.

26. האיגוד והמרכזים החברים בו, הם הגוף היחיד בישראל המעניק שירותים לנפגעות ולנפגעי תקיפה מינית ומייצג את עניינם בפני הרשות המחוקקת והמבצעת. זהו הגוף

היחיד בישראל אליו פונים מידי שנה עשרות אלפי נפגעות ונפגעים, נותנים בו את אמונם ומאפשרים לו היכרות קרובה עם התופעה בכלל ועם סיפוריהם האישיים בפרט. לכן יש חשיבות עליונה לכך שבית המשפט יאפשר לציבור הנפגעות והנפגעים, שהם אלה שהאינטרסים שלהם עלולים להיפגע כתוצאה מהליך שהם אינם מהווים צד לו, להשמיע את קולם באמצעות האיגוד. קול ייחודי זה יסייע לבית המשפט להכריע בסוגיות העקרוניות העומדות לדיון בפניו.

עיקרי טענות המבקשת

27. עבירות מין מתבצעות לרוב בחדרי חדרים, ללא עדים נוספים, זולת מבצע העבירה והקורבן, בית המשפט נדרש לקבוע במי מן העדים הוא נותן את אמונו, בעמתו גרסה אחת מול גרסה שנייה. אם בחר לקבל את עדות נפגע עבירת המין כמהימנה, עליו לנמק בחירתו. הנמקה ותו לא.

28. עמדת הסנגוריה מבקשת לשנות את הסדר הקיים ולהשיב בדלת האחורית את דרישת הסיוע לעדות מתלוננת בעבירת מין, אשר בוטלה בשנת 1982 בתיקון לפקודת הראיות.

29. דרישת עדות מומחה לתמיכת עדותו של קורבן עבירה, בהתייחס לשאלת ייתכנות זכרונו כאמין, יורדת עד שורשם של כללים בסיסיים במשפט. הראשון שבהם הוא שהכל כשרים להעיד והשני הוא שבתי המשפט הם הקובעים את משקלה של העדות והאמון שניתן לרכוש לה, על סמך התרשמותם מן העדים, הכרעה בין גרסאות, על פי הכושר השיפוטי, ניסיון החיים והתבונה האנושית ובעיקר מתוך אותות האמת שהתגלו במהלך המשפט.

30. לדעת המבקשת, קבלת עמדת הסנגוריה תוביל ליצירת עדים סוג ב', אשר נדרשים להגיע למתן עדותם בפני בית המשפט מלווים בעדים מומחים אשר יאשרו את ייתכנות סיפורם.

31. בית המשפט מופקד על מציאת גרעין האמת בסיפוריהם הסותרים של צדדים במשפט, הוא בוחן את מהימנות העדויות אך גם את אמינותן כמשקפות מציאות, תמיד תיתכן אפשרות שעד מאמין שדברים קרו ועדותו מהימנה אך לא משקפת את המציאות, מסיבות של פרשנות, הבנה לקויה של העובדות, מחסור במידע ועוד.

32. המבקשת תטען, כי מקרה זה לא שונה ממקרים אחרים, ותפקידו של בית המשפט להכריע האם לקבל את העדויות כמשקפות מציאות או לדחות אותן, במקרה שלפנינו, בית המשפט קמא הכריע את הכף על סמך עדותה האמינה והמהימנה של נפגעת העבירה, שתאמה דפוסים של פגיעה מינית ונתמכה גם בראיות חיצוניות, שיצרו תמונה ברורה של מציאות ילדותה של המתלוננת.

33. בתי המשפט בישראל נדרשו בשנים האחרונות לא פעם להכריע במשפטים בעבירות מין של גילוי עריות. המבקשת תטען כי הצטברות המקרים הללו והתייחסות בית המשפט העליון בצורה עקבית למחקרים בתחום ולסימפטומים של הנפגעים והנפגעות יצרה "מסה קריטית" שהפכה לידיעה שיפוטית בנושא כאוב זה.

34. חשוב לציין, כי בית משפט נכבד זה, כבר נדרש בעבר לטענה בדבר "השתלת זיכרון" אצל נפגעת עבירת גילוי עריות ופסל אותה¹. טענת הסנגוריה שזיכרון הפגיעה המינית "הושתל" במוחה של נערה על ידי אמה ומטפליה נדחתה בידי בית משפט נכבד זה, בפסק דינה של הנשיאה בייניש. בית המשפט לא קיבל את התיאוריה והרשיע את הנאשם בעבירות המין שביצע בבתו, כפי שיפורט בהמשך.

35. לסוגיה העולה בערעור זה, עשויות להיות השלכות עמוקות והרסניות על יכולת הרשעת עברייני מין. כפי שיפורט להלן, קבלת טענת הערעור תוביל לדרישת תוספות ראייתיות בניגוד להוראת המחוקק.

36. שמיעת עמדתה של המבקשת תסייע לבית המשפט הנכבד, כאמור, **להכריע באופן שלם בסוגיות שמעלה הערעור**, שכן היא מצביעה על שאלות משפטיות עקרוניות הנמצאות בבסיס העניין והן בעלות חשיבות כללית אשר השלכותיהן חורגות מעניינם הפרטי של הצדדים ונוגעות לאוכלוסיה רחבה של נפגעות ונפגעי עבירות מין.

גילוי עריות - כללי

37. גילוי עריות היא תופעה רווחת הרבה מעבר לנתפס וקשה מנשוא להכרה, גם על ידי הנפגעות והנפגעים עצמם וגם על ידי החברה כולה.

25% מתוך סך כל הפניות החדשות המגיעות לקווי החירום במרכזי הסיוע לנפגעות ונפגעי תקיפה מינית, עוסקות בגילוי עריות.

38. פגיעה מינית ממושכת, על ידי בן משפחה מדרגה ראשונה, אב, דוד, סב או אח שמנצל את גילו הצעיר של הנפגע, תמימותו, תלותו, חוסר ניסיונו של הילד ופערי הכוחות ביניהם היא תופעה קשה לעיכול שמעוררת שאט נפש ורצון להרחיק את זה כמה שניתן מאיתנו. לא לשמוע, לא לדעת, לא לראות שמסתובבים בינינו ילדים רכים שביתם הוא המקום המסוכן להם ביותר ואין אף שלט שמסמן את דלתות הבתים הללו ומאפשר לנו לצאת ולהצילם מהמבוגרים האחראים, שמופקדים על גורלם האכזר. הילדים הללו נמצאים גם בבגרותם רחוק מהעין הציבורית, תחת מעטה הסוד שמשמר את הפגיעה ואת הבושה.

39. והנה טוענת הסנגוריה הציבורית, כי לא ייתכן שאדם ידחיק את הטראומה (המינית), שחוה כתוצאה מעברה שנעברה בו במשך שנים ארוכות, ולא יזכור מאומה ורק בעקבות

¹ ע"פ 9969/01 פלוני נ' מדינת ישראל, פסק דינה של כבוד הנשיאה בייניש, סעיפים 12-18.

חלום שנחלם ותועד הגיעה הידיעה להכרה ויצרה טריגר להשבת הזיכרונות בהדרגה לתודעתו.

40. המבקשת תטען, כי נפגעת העבירה במקרה הנדון, כמו נפגעי גילוי עריות אחרים, לא זכרה את המעשים ולא התעמתה איתם במישור ההכרה הרציונאלי במשך שנים, אך גופה ונפשה זכרו גם זכרו וביטאו זאת במציאות חייה והדבר מהווה ראייה ועדות אילמת.

41. בנקודה זו, יש לציין כי בית המשפט קמא קבע כי גרסת הנפגעת למעשי המערער לא "נולדה" בחלל ריק ונוצרה יש מאין, אלא ישנם ניצנים לכך הן ביומנה משנת 1997, בו כתבה כבר אז: "למה אני חושבת שהיה לי משהו עם אבא שלי". כך גם, דבריה לבת דודתה בניו יורק עוד לפני החלום, שהיא חושדת שאביה התעלל בה מינית, וכך גם בשאלה שהעלתה בנעוריה, במסגרת טיפול פסיכולוגי, בדבר התכנים המיניים ביחסה לאביה.

42. חשוב לזכור, כי בנפשם של הקורבנות מתחוללת כל העת מלחמה בין הרצון לחסות על הדברים, לשמרם בסוד ולהכחישם כדי לשרוד את היומיום, לבין הצורך לחשפם ולזכות באמון הסביבה שהדברים הללו אכן קרו להם. הכרה זו הכרחית לשיקומם והחזרת השליטה לחייהם.

43. הפרעות זיכרון אצל קורבן עבירות מין, נפסק לא אחת גם על ידי בית נשפט נכבד זה, עשויה לשמש סיוע לעדותו של הנפגע, כראייה עצמאית, לצורך הרשעת הנאשם. המשפט הכיר בתסמונות פוסט טראומטיות הבאות לידי ביטוי באופנים שונים כאינדיקציה לפגיעה מינית. אך במקרה הזה, מבקשת הסנגוריה להשתמש בזיכרון המודחק כבסיס לשלילת מהימנות העדות במקום שיהיה זה אלמנט מחזק. ראו ע"פ 3416/98 **איפרגן נ' מדינת ישראל**, פ"ד נד(4) 769, 784 (2000):

"אין צריך לומר כי מעשה אונס פוגע בקורבן פגיעה חמורה, פיזית ונפשית. לפיכך קבילה כראיה עדות בדבר מצבו הפיזי של הקורבן לאחר מעשה ובדבר "הרישום הפיזי" שנותר בגופו. כך קבילה כראיה גם עדות בדבר התנהגותו של הקורבן ובדבר מצבו הנפשי לאחר מעשה. בעבר, כאשר עדיין הייתה קיימת דרישת הסיוע – לצורך הרשעה בעבירת מין על סמך עדות יחידה של קורבן העבירה – נקבע כי עדות בדבר מצבו הנפשי של הקורבן לאחר מעשה יכולה לקיים את דרישת הסיוע (ראו, בין היתר: ע"פ 147/79 קובו נ' מדינת ישראל [3], בעמ' 726; ע"פ 819/96 גואטה נ' מדינת ישראל [4]; ע"פ 6214/94 מדינת ישראל נ' פלוני [5]; ע"פ 7086/93 פלוני נ' מדינת ישראל [6]. וראו גם צ' האופטמן "אונס – יסוד ההסכמה ודיני הראיות" [22], בעמ' 228, לעניין קבילות עדות בדבר "תסמונת טראומת האונס" המופיעה אצל קורבנות אונס). ואכן, עדות בדבר מצבו הנפשי של קורבן העבירה לאחר מעשה מקובלת במשפטי אונס כעניין שבשיגרה. במקרים כאלה מדובר, בדרך-כלל, במצב נפשי המתגלה סמוך אחרי העבירה, אולם סמיכות הזמנים אינה תנאי לקבילותה של הראיה, והיא משפיעה רק על המשקל שבית-המשפט מייחס

לה (ראו, לדוגמה, ע"פ 1121/96 פלוני נ' מדינת ישראל [7], בעמ' 361, שם נפסק כי במקרה שחלף זמן רב עד לגילוי החיצוני של הזעזוע הנפשי אצל הקורבן, אולם ניתן הסבר סביר לכך, יכולה העדות על הגילוי החיצוני לשמש סיוע)."

44. הדחקה של פגיעה מינית מתמשכת על ידי אדם קרוב, שהחלה בגיל צעיר, אופיינית לקורבנות גילוי עריות והיא חלק מקשת רחבה של תופעות המוכרות הן בשיח הטיפול² והן בזה המשפטי לאחר שנים של ציטוטים בפסיקה והכרעות דין לאורה.

45. גם במקרה שלפנינו, הציגה התביעה בבירור בפני בית המשפט המחוזי את התסמינים, כפי שהוכרו בפסיקה, מהם סבלה כל השנים המתלוננת, לצד ובנוסף להדחקה: התקפי החרדה, הפרעות שינה, הזדקקות לטיפול ותרופות פסיכיאטריות ושיחות עם פסיכולוגית החל מגיל הנעורים המוקדמים, התפרצויות זעם, נשירה ממסגרות, לבוש פרובוקטיבי, חתירה למגע מיני עם גברים רבים, ניסיונות אובדניים ויותר מכל ההידרדרות לעיסוק בזנות, אשר הן הן הראיות לאונס שהתרחש בה בילדותה ואשר איתו היא מתעמתת כל השנים במישור התת-הכרתי ומשחזרת אותו בדרכים שונות.

46. אסופת התסמינים הפוסט טראומטיים הללו יחד, הופכת אותן לראייה חזקה בדבר פגיעה מינית ממושכת בגיל הילדות שהתקיימה בנפגעת. נכון, התקפי חרדה או לחילופין לבוש פרובוקטיבי עשויים לבוע מטעמים נוספים ולא רק מפגיעה מינית, אך בנסיבות בהן מצטרפות שורה של תופעות מסוג זה באדם אחד יש לקרוא להן בשמן והשם הוא תסמונת פוסט טראומטית. במקרה שלפנינו, עומדת לנגד כל ובבירור תמונת חיים קונסיסטנטית של קורבן גילוי עריות.

47. וכך תוארו הדברים בפי בית משפט קמא:

² ראו למשל, תקציר מחקרה המקיף של לינדה מייר ויליאמס:

Recall of Childhood Trauma: A Prospective Study of Women's Memories of Child Sexual Abuse. Journal of Consulting and Clinical Psychology 1994, Vol. 62, No. 6, 1167-1176, Copyright 1994 by the American Psychological Association, Inc. 0022-006X/94/S3.00, SPECIAL FEATURE.

One hundred twenty-nine women with previously documented histories of sexual victimization in childhood were interviewed and asked detailed questions about their abuse histories to answer the question "Do people actually forget traumatic events such as child sexual abuse, and if so, how common is such forgetting?" **A large proportion of the women (38%) did not recall the abuse that had been reported 17 years earlier. Women who were younger at the time of the abuse and those who were molested by someone they knew were more likely to have no recall of the abuse. The implications for research and practice are discussed. Long periods with no memory of abuse should not be regarded as evidence that the abuse did not occur.**

“...אמנם לא הוגשה לנו חוות דעת מומחה על הפרשנות שיש לתת לסימפטום זה בהקשר לעבירה של גילוי עריות, אך הספרות המקצועית, שצוטטה כבר פעמים רבות בפסיקת ביהמ”ש העליון, מציינת את החרדה כאחד התסמינים המאפיינים את סינדרום הקורבן של עבירת מין במשפחה (ראו עפרה איילון, שם, בעמ’ 97). כשסימפטום זה מצטרף לסימפטומים מוכרים אחרים, כמו נסיונות אבדניים עליהם העידה המתלוננת ואף כתבה ביומנה ובמכתביה (ת/3 עמ’ 76, 79; ת/13 עמ’ 34; ת/18 ו/10 וכן עדות אמה בעמ’ 138, 139, 141, 162 לפרוטוקול ו/13 בעמ’ 6) והתנהגות פרובוקטיבית כולל התנהגות מינית מוחצנת (עפרה איילון, שם, שם), ששיקפה לטענת המתלוננת את נסיונותיה הנואשים לקבל חום ואהבה באמצעות קשרים מיניים עם גברים (עמ’ 16 לפרוטוקול), כי אז בפנינו נדבך ראייתי נוסף המלמד על קשר בין עבירות המין שבוצעו בה לבין מצבה הנפשי לאחר מכן, גם אם ניתן להסביר כל תופעה בנפרד בהסבר אחר [על סימפטומים אלה ראו ד”ר ר. סאמיט לעיל]. את מכלול התופעות וההתנהגויות במשך תקופה ארוכה, כולל הפסקת לימודיה וחוסר יכולתה להתרכז, ניתן לייחס, בהיעדר הסבר סביר אחר, לתוצאות האווירה בה חיה המתלוננת את ילדותה בעקבות ניצולה המיני על-ידי אביה...”.

48. הניסיון המחקרי מראה כי התסמינים הנצפים אצל נפגעי גילוי עריות, הנם ייחודיים להשלכות המתרחשות בעקבות פגיעה מתמשכת בילדות ואינם ניתנים לזיוף. במאמר³, שצוטט רבות על ידי בתי המשפט בישראל, מציע פרופ’ זומר לבית המשפט כלים היכולים לסייע בהליכים המשפטיים לזהות ולבחון את אמינותה של תלונה מאוחרת:

“מה הן הראיות שיעמדו לרשות בית המשפט בעת הגשת תביעה מאוחרת כזו? התסמונת הפוסט-טראומטית הכרונית של הפציינטית, ההיזכרויות הפולשניות, הזיכרונות המפורשים, האימה, הבושה והדיכאון, כל אלה אינם תולדה אקראית ומהווים, לדעתי, ראיה משפטית נסיבתית משכנעת לגבי חוויות איומות שהנפגעת עברה. לעיתים, יוכל בית המשפט להתרשם מראיות מחזקות אחרות כמו, רישומים ביומנים מתקופת הילדות, עדות לתלונות רפואיות מתקופת הילדות הקשורות בדלקות וגינליות ודלקות בדרכי השתן, עצירות, דימומים אנליים או גינליים, דלקות גרון, בחילות או קשיי בליעה והפרעות אכילה. תלונות קודמות של המתעלל במשטרה ועדויות מסייעות של שכנים, של אחיות או של האם עצמה ולפעמים היסטוריה של תסמינים פוסט-טראומטיים למן הילדות יכולים לעזור לבית המשפט בהליכי עשיית הדין.”

49. בהקשר זה יש להוסיף, אף כי הדבר לא הובא בפני בית המשפט קמא, כי הנפילה של הנפגעת לעיסוק בזנות, עשויה לחזק באופן מיוחד ועד לרמת וודאות גבוהה ביותר את

³ פרופ’ אלי זומר טראומה בגיל הילדות, אבדן זיכרון וחשיפה מושהית, עדות כבושה או ילדות כבושה, המועצה הלאומית לשלום הילד, המרכז למחקר ועיצוב מדיניות, אוגוסט 1994

היותה קורבן גילוי עריות. עיסוק בזנות בבגרות עשויה להוות אינדיקציה מובהקת לגילוי עריות בילדות. מחקרים בארץ ובעולם מצביעים באופן ברור על הקשר שבין התעללות מינית ממושכת בילדות על ידי אדם קרוב להידרדרות לעיסוק, רק לאחרונה הוצגו הדברים בישיבה במשרד המשפטים שעסקה בחשיבה סביב חקיקה בנושא הפללת לקוחות זנות. בנוסף, התפרסם לאחרונה בישראל ספר ראשון העוסק בקשר מובהק זה, על ידי המומחית בנושא בישראל, הגב' ענת גור⁴.

מומחים כתחליף לעדים

50. במישור הראייתי, תטען המבקשת, כי דרישת חוות דעת מומחה בנוגע למצבה הנפשי של נפגעת העבירה וזיכרונה המודחק כתנאי להרשעת הנאשם בעבירות המין המיוחסות לו, מנוגדת לפקודת הראיות ולפסיקתו העקבית של בית משפט זה.

51. המערער טוען כי ללא חוות דעת ועדות מומחה מטעם התביעה לא ניתן לבסס את הכרעת דין אשר מקבלת את 'תיזת הנפגעת', לפיה הדחיקה את זיכרונות גילוי העריות שעברה בשנות ילדותה על ידי אביה משך שנים ואשר חזרו בבגרותה לתודעתה.

52. דרישת עדות מומחה בתמיכה לעדותו של קורבן העבירה, בהתייחס לשאלת ייתכנות זכרונו כאמין, יורדת עד שורשם של כללים בסיסים במשפט. הראשון שבהם, הוא שהכל כשרים להעיד והשני הוא שבתי המשפט הם הקובעים את משקלה של העדות והאמון שניתן לרכוש לה. זאת על סמך התרשמותם מן העדים, הכרעה בין גרסאות, על פי הכושר השיפוטי, ניסיון החיים והתבונה האנושית ובעיקר מתוך אותות האמת שהתגלו במהלך המשפט.

53. לדעת המבקשת, קבלת הטענה שמציגה הסנגוריה בדבר הצורך לשמוע עד מומחה כדי להביא להרשעה, תוביל ליצירת עדים מובחנים, מוטלים בספק, אשר נדרשים לגיבוי של עד מומחה, שיאשר את ייתכנות סיפורם.

54. סעיף 53 לפקודת הראיות [נוסח חדש], תשל"א-1971, קובע כיצד יש להכריע בערכה של עדות ומיהו הגורם המופקד על הערכת עדות זו:

"ערכה של עדות שבעל-פה ומהימנותם של עדים הם ענין של בית המשפט להחליט בו על פי התנהגותם של העדים, נסיבות הענין ואותות האמת המתגלים במשך המשפט. "

55. המערער טוען כי במקרה שלפנינו היה על בית המשפט לקבל חוות דעתו של עד מומחה על מנת שיחוה דעתו באשר לגרסת המתלוננת ויקבע אם היא אכן אפשרית. באומרו כך הרי הוא טוען, כי לבית המשפט אין את היכולת והסמכות לעשות כן.

⁴ ענת גור, מופקרות-נשים בזנות, הוצאת הקיבוץ המאוחד, 2008.

56. בע"פ 993/00 נור נ' **מדינת ישראל** פ"ד נ"ו(6) 205, עמד בית המשפט העליון על פרשנות סעיף זה :

"המבחנים הקבועים בסעיף 53 הינם מהותיים, וכלי המדידה העיקריים המשמשים להפעלתם הם **הכושר השיפוטי, ניסיון החיים והתבונה האנושית** (ראו ע"פ 347/88 דמיאניוק נ' מדינת ישראל, בעמ' 635). הפעלת המבחנים נעשית, ראשית לכול, באמצעות ההתרשמות הישירה והבלתי אמצעית של בית המשפט מהופעת העד **במהלך מסירת העדות** (ראו קדמי (כרך ג), בעמ' 1350-1351 וההפניות שם), אולם ההתרשמות הישירה מהתנהגות העדים אינה הכלי הבלעדי להכרעה בסוגיית **המהימנות** (ראו ע"פ 2439/93 זריאן נ' מדינת ישראל, בפסקה 3 לפסק דיני). המושג "אותות האמת המתגלים במשך המשפט", כלשון סעיף 53 לפקודה, אינו כולל רק אותות וסימנים הבאים לכלל ביטוי בהופעתו של העד על דוכן העדים. משמעותו רחבה, ו"עיקר הכוונה למסקנות אותן ניתן להסיק ממכלול הנתונים העובדתיים ומן ההסברים לסוגיהם, הנפרשים לפני בית המשפט והמאמתים או סותרים גרסותיו של העד" (ע"פ 406/78 בשירי נ' מדינת ישראל, בעמ' 436. כן ראו קדמי (כרך ג) [43], בעמ' 1346). [ההדגשות אינן במקור]

יפים לעניין זה דבריו של השופט (כתוארו אז) שמגר בע"פ 949/80 **שוהמי נ' מדינת ישראל**, בעמ' 70-71 :

"למותר להוסיף כי הביטוי 'אותות האמת שנתגלו במהלך המשפט' אינו מתייחס דווקא לסימנים העולים מפניו ומתנועותיו של העד בזמן מתן העדות, אלא הוא מתייחס לתהליך ההשוואה של הדברים, שהושמעו על ידי העד, עם ראיות אחרות או בחינתן על פי ההיגיון וניסיון החיים, העומד לבית המשפט לעזר, בעת שהוא מתמודד עם הראיות, המחייבות סינון והמסייעות להכרעה בין הגירסאות...".

57. נוכח כל האמור, במקרה הנדון, ביצע בית המשפט קמא את מלאכתו השיפוטית נאמנה והכריע בין הגרסאות על פי הכלים שעומדים לרשותו והם **הכושר השיפוטי, ניסיון החיים, התבונה האנושית ואותות האמת המתגלים במשפט**, כפי שקובע החוק וההלכות של בית משפט נכבד זה.

58. לא זו אף זו, גם כאשר נדרש בית המשפט העליון במדינת ניו ג'רזי בארצות הברית לשאלה זהה לפני שנים אחדות, בעניין **PHILLIPS v. GELPKE**, שניתן ביום 17.05.2007, מסקנותיו היו דומות לאלו של בית המשפט קמא בסוגיה העקרונית. [העתק מפסק הדין מצורף לבקשה זו].

59. פסק הדין עסק בתביעה נזיקית של נפגעת גילוי עריות שזיכרונה שב אליה בעקבות חלום, נטען על ידי הפוגע כי יש צורך בחוות דעת מקדימה של מומחה לשם הכרעה ביכולתו של בית המשפט לקבל עדותה בהליך השיפוטי:

"the question is whether there is something peculiar about plaintiff's recall of earlier events, which is beyond the ken of the average juror or is so esoteric that it requires explanation through an expert's testimony"

60. בית המשפט העליון שם קבע בשנת 2007, כי אין צורך בחוות דעת מומחה כתנאי לקבלת עדות על הזיכרונות המודחקים ונסיבות חשיפתם, כאשר הדבר נעשה ללא כל התערבות חיצונית וכי הערכת העדות ומשקלה הינם עניין להכרעת חבר המושבעים:

In sum, we hold that plaintiff's case **did not require expert explanation about her recall of the earlier sexual abuse as a condition of its submission to the jury.** Plaintiff retrieved her memories of defendant's sexual assaults independently, without external aid or enhancement, and she filed a timely civil complaint, upon reaching the age of majority, seeking recovery for her alleged childhood injuries. As the trial court correctly recognized, **plaintiff's ability to recall the events that she related, and when she recalled them, went to the weight to be accorded to her testimony and to her case in its entirety.**[ההדגשות אינן במקור]

61. נדגיש, כי בפס"ד המוזכר, התביעה נדונה בפני חבר מושבעים שהורכב מ-12 הדיוטות, ולא בפני שופטים מקצועיים בהתאם לשיטה הנוהגת במדינת ישראל.

62. יתר על כן, בעניין **Gelpke**, בית המשפט ערך אבחנה בין המקרים בהם הזיכרון משתקם בעזרת אמצעים טיפוליים חיצוניים כגון היפנוזה, תרופות, סם אמת (סודיום אמיתל), טיפול פסיכולוגי אינטנסיבי, לבין מקרים כדוגמת המקרה שלפנינו, בו נדרש בית משפט נכבד זה להכריע.

63. רק במקרים של שימוש באמצעים המכוונים להשבת הזיכרון, קובעת הפסיקה האמריקאית כי יש צורך בחוות דעת מומחה לצורך בחינת השפעת האמצעי החיצוני שהופעל על הזיכרון. לא כך הוא במקרה שלפנינו, בו לא היתה השפעה חיצונית על הזיכרון, וזה התעורר לאחר חלום.

64. במקרים הספורים ובגישה המחמירה ביותר בהם בתי המשפט בארצות הברית קבעו שעל התביעה להציג עד מומחה בסוגיה, הרי שהדבר נעשה כאשר היתה התערבות חיצונית מסיבית שגרמה לזיכרון "להתעורר" בעקבות טיפולים פסיכולוגיים, לצורך "חיפוש הזיכרונות"⁵.

65. בענייננו, המערער מבקש ליצור יש מאין חובה להצגת חוות דעת מומחה. כלשונו בהודעת הערעור: "בשל הצורך להוכיח כי מבחינה פסיכולוגית קיימת אפשרות לכך שחלום מוביל לזכירה של אירועים שאירעו בעבר והודחקו". **המבקשת תטען, כי קבלת העובדות עליהן העידה הנפגעת, כמשקפות את שאירע במציאות ילדותה, היא מלאכתו של בית המשפט ולא של עד מומחה.**

66. עמדת המערער נוגעת כאמור, בלב ליבה של עבודת השיפוט והערכת מהימנות העדים הניצבים בפניה, ומבקשת כי חוות דעת מומחה תבוא למעשה, תחתיה ותכריע אם סיפור המקרה אפשרי. המערער מנמק את דרישתו בעובדה כי טרם הוכרע בפסיקה שהדחקת זיכרון אפשרית וייתכן ומדובר ב"זיכרון כוזב", "מדומה" או "מושתל".

בין מקורות מידע חיצוניים, 'מסה קריטית' וידיעה שיפוטית

67. כאמור, עמדת המערער גורסת שהיה צורך להעמיד חוות דעת מומחה, ובהיעדרה בית המשפט לא היה רשאי לפנות למאמרים מקצועיים בתחום. בנוסף, לשיטתו, זיכרון המתעורר בעקבות חלום אינו בגדר ידיעה שיפוטית, ודי בכך על מנת להשמיט את הבסיס להרשתו של המערער.

68. חוות דעת מומחה הינה כלי שיכול לסייע לבית המשפט במלאכתו, אך השאלה היא האם היא כלי הכרחי? האם אין בידי בית המשפט כלים נוספים על חוות דעת מומחה לצורך הכרעה?

69. המבקשת תטען כי בית משפט נכבד זה, כמו גם בתי משפט השלום והמחוזיים עושים שימוש קבוע במאמרים המלמדים על עובדות חברתיות בתחומים שונים.

70. היטיב לעמוד על השימוש בכלי זה, פרופ' אהרון ברק נשיא בית המשפט העליון בדימי' בספרו **פרשנות במשפט** [הוצאת נבו] בעמ' 479 :

"מרביתן של העובדות החברתיות אינה בגדר ידיעה שיפוטית. עובדות חברתיות רבות מבוססות לעתים על מחקרים כלכליים, סוציאליים, פסיכולוגיים וסוציולוגיים. כיצד ניתן להרים את נטל ההוכחה ביחס לעובדות

State v. Hungerford, 142 N.H. 110, 697 A.2d 916, 921 (1997)⁵

חברתיות כאלה? **התשובה הינה, כי ניתן להציג בפני בית-המשפט את
המחקרים השונים**"

71. אמנם, פרופ' ברק התייחס לכך בהקשר של ביקורת שיפוטית על חוק, אך גם כבי' השופט רובינשטיין עמד על התהליך בו מחקרים אלו הופכים לידיעה שיפוטית, אף אם מלכתחילה הם לא היו בגדר עובדות שהן נחלת הכלל, בע"א 7375/02 **בית חולים כרמל נ' מלול** מיום 31.3.05 [פורסם בנבו] שם הוא קובע בפסקה 19 לפסק דינו:

"בעניינים מדעיים רבים החוזרים ועולים בפני בתי המשפט מצטברת, במשך הזמן, **"מסה קריטית"** (כלשונו של השופט חשין ב-בש"פ 2343/00 כהנא נ' מדינת ישראל, פ"ד נ (2) 65, 67 - 68) של מסקנות רפואיות. עם היווצרה של **"מסה קריטית"** מלאכת השכנוע קלה יותר."

72. בפסק דינו של בית המשפט קמא הוזכרו שני מסמכים שהם בבחינת אבני יסוד בתחום הפגיעה המינית והפוסט טראומה של קורבנות פגיעה בילדות: מאמרו של פרופ' אלי זומר **טראומה בגיל הילדות, אבדן זיכרון וחשיפה מושהית, עדות כבושה או ילדות כבושה**, המועצה הלאומית לשלום הילד, המרכז למחקר ועיצוב מדיניות, אוגוסט 1994, וקטע מספרה המכונן של פרופ' ג'ודית הרמן, **טראומה והחלמה** (עם עובד – ספריית אופקים, 1994). שני המאמרים האלה מצוטטים תכופות בפסקי הדין בישראל הנוגעים לעבירות מין, במטרה לבסס את הקביעות העובדתיות על ספרות מקצועית.

73. מאמרו של פרופ' אלי זומר הובא על ידי בית משפט נכבד זה במספר הזדמנויות אל תוככי הכרעות הדין, כך לדוגמא:

- ע"פ 4721/99 **פלוני נ' מדינת ישראל**, של כבי' השופטת דורנר
- בע"מ 8098/04 **פלונית נ' פלוני**, תק-על 2004 (4) 1094 של כבי' השופט רובינשטיין
- ע"פ 6643/05 **מדינת ישראל נ' פלוני** מיום 3.7.07 [פורסם בנבו] פסק דינה של השופטת ארבל
- תפ"ח (מחוזי ת"א) 1027/05 **מדינת ישראל נ' פלוני** מיום 6.5.09.

74. בנוסף, בית משפט נכבד זה כמו גם בתי משפט השלום והמחוזיים הסתמכו על ספרה של פרופ' ג'ודית הרמן, **טראומה והחלמה** (עם עובד – ספריית אופקים, 1994) בפסקי הדין הבאים:

- ע"פ 2977/06 **פלוני נ' מדינת ישראל**, מיום 17.3.08, פורסם בנבו, ע"פ 6643/05,
- **מדינת ישראל נ' פלוני**, מיום 3/7/07, פורסם בנבו, תפ"ח (מחוזי ת"א) 1027/05

- **מדינת ישראל נ' פלוני**, מיום 6/5/09 פורסם בנבו, תפ"ח (מחוזי חיפה) 3021/06
- **מדינת ישראל נ' פלוני**, מיום 2217/08 פורסם בנבו, תפ"ח (מחוזי חיפה) 4039/07
- **מדינת ישראל נ' פלוני**, מיום 16/3/08 פורסם בנבו, תפ"ח (מחוזי ת"א) 1035/03
- **מדינת ישראל נ' פלוני**, מיום 6/11/07, פורסם בנבו, תפ"ח (מחוזי ת"א) 1238/02
- **מדינת ישראל נ' פלוני**, מיום 21/7/04, פורסם בנבו, תפ"ח (מחוזי ת"א) 1116/03
- **מדינת ישראל נ' מורן בן עמוס גואטה**, מיום 23/05/04, פורסם בנבו, תפ"ח (מחוזי ת"א) 1212/02
- **מדינת ישראל נ' פלוני**, מיום 29/12/03, פורסם בנבו, תפ"ח (מחוזי ת"א) 1154/02
- **מדינת ישראל נ' פלוני**, מיום 10/11/02, פורסם בנבו.

75. כאמור, מאמרו של פרופ' זומר וספרה של פרופ' הרמן שימשו, בין היתר, את בית המשפט קמא בהכרעת דינו, אשר כנגד השימוש בהם יצא קצפו של המערער.

76. במאמרים אלו מתוארים מנגנוני ההגנה של הנפש המתמודדת עם טראומה קשה, ראו למשל קטע ממאמרו של פרופ' זומר המיטיב להסביר את תסמונות הפרעות הזיכרון הנולדות כמנגנון הגנה של הנפגע:

"הצורך להפעיל מנגנוני הגנה מול טראומה נובע מאי-היכולת של הקורבן להתמודד עם חוויה בעלת עוצמה קשה..."

אלימות המופעלת כלפי ילד על ידי מבוגר ידידותי, או על ידי בן משפחה היא קשה במיוחד לעיכול רגשי, במיוחד אם התוקף מתפקד בהזדמנויות אחרות כהורה אוהב ואחראי או כדמות סמכות. הצורה שבה ילדים מעבדים פסיכולוגית את האירועים הטראומטיים משפיעה על האופן שבו יאוחסן הזיכרון ועל הדרך שבאמצעותה יישלף הזיכרון מאוחר יותר. אירועי ההתעללות עלולים להיות כה מרוחקים מהקשר של שגרת החיים הרגילה של הקורבן, עד כי הם מאבדים לחלוטין כל מובן הגיוני. בתור אירועים חסרי פשר והקשר, אין הם יכולים לקבל משמעות המאפשרת הטמעתם בזיכרון. לפני שנדון ביתר הרחבה בתסמונות שכחה כתגובה לטראומה, חשוב לציין שאבדן הזיכרון הוא רק חלק מתסמונת התמודדות רחבה יותר, המכונה דיסוציאציה, או נתק...

פרופ' אור-בך כותב כי דיסוציאציה, שהיא במהותה תהליך נורמטיבי הסתגלותי של האישיות, מתדרדרת לפתולוגיה כמעט תמיד בעקבות טראומה המזעזעת את האישיות...

בריאר (5) מדבר על סוגים של התנהגויות דיסוציאטיביות שכיחות אצל ניצולי התעללות: הנתקות, קהיון, צפיה מבחוץ ואמנזיה.

איבוד זיכרון (amnesia), היא פעולה הדחקתית שבה הקורבן נמנע באופן לא-מודע מהמצוקה הנובעת מהזיכרונות על ידי העלמתם מן המודעות.
[ההדגשות אינן במקור].

77. גם בספרה של פרופ' הרמן מתוארים מנגנוני ההגנה על שפיותם של הילדים הנפגעים:

"...לצורך זה הם משתמשים במגוון רחב של הגנות נפשיות. בכל ההגנות האלה נחסמת דרכה של ההתעללות אל התודעה והזיכרון, כאילו לא התרחשה כלל, או שהיא מוקטנת, מתורצת ונסלחת, כאילו כל מה שקרה בעצם אינו התעללות. מאחר שאין הם יכולים להימלט ממצואות קשה מנשוא ואף לא לשנותה, הם משנים אותה במחשבתם..."

78. שני המחקרים המדוברים ידועים ומוכרים לבית המשפט הנכבד עצמו ואוזכרו על ידו בפסיקה קודמת. המבקשת תטען, כי נוצרה מסה קריטית של פסקי דין המבוססים על שני מחקרים אלה ולפיהם נוצרה ידיעה שיפוטית בנוגע לחומרים העוסקים בתסמונות הפוסט טראומטיות של נפגעי עבירות מין.

79. נדגיש, כי בבש"פ 2343/00 הנ"ל בו טבע כב' השופט חשין את המושג, "מסה קריטית", התבסס בית המשפט על 3 מקרים בלבד בהם הסוגיה הגיעה לפתחו של בית משפט נכבד זה על מנת לקבוע כי נוצרה "מסה קריטית", קל וחומר בעניין זה, כאשר השימוש במאמרים אלה הפך ליומיומי בפסיקת בתי המשפט בישראל על מנת להסביר תופעות פוסט טראומטיות של פגיעה מינית ממושכת.

80. יתר על כן, אף אם בית משפט נכבד זה יקבע כי טרם נוצרה "מסה קריטית" בעניין זה והדבר לא עולה לכדי ידיעה שיפוטית, הרי שאין כל מניעה להביא ספרות זו, כפי שקורה תדיר בבתי המשפט ומשתקף בספרו של כב' הנשיא בדימוס אהרון ברק.

הפסיקה ותופעות פוסט טראומטיות של נפגעות ונפגעי תקיפה מינית

81. סוגיית הפרעות הזיכרון אצל קורבנות פגיעה מינית בכלל ופגיעה בילדות בפרט, ובהן, הפרעות ניתוק והדחקה אינן זרות לבית משפט נכבד זה ואין לטעון כי מדובר בסוגיה חדשה. השופטים בארץ מנוסים בשמיעת עדויות אלה, שפעמים רבות הן חסרות, מקוטעות ולא קוהרנטיות אך עין מיומנת בבחינת עדויות, מסוגלת לחלץ מהן את סיפור הפגיעה ודווקא היכשלים' בעדות, הן אלה שעשויים לחזק אותה כעדות מהימנה של קורבן גילוי עריות. כל שכן במקרה שלפנינו, כאשר לצד עדותה של נפגעת העבירה עומדות ראיות מחזקות ואף מסייעות.

82. בנקודה זו ראו ע"פ 1442/06 פלוני נ' מדינת ישראל מפי כבוד השופטת ארבל:

"...פעמים רבות תיקים אלה עניינם במעשים שהחלו עת היה קרבן העבירה ילד או ילדה רכים בשנים, בוצעו לאורך שנים רבות בהיחבא, במספר רב של הזדמנויות, תוך ניצול קרבתו של הפוגע לקטין הנפגע וניצול פער הגילאים, שמסייעים גם להבטיח את שתיקתו של הקטין. במצב דברים זה, לא רק שיקשה פעמים רבות למצוא תימוכין לגרסת קרבן העבירה בעדויות נוספות, אלא שגרסתו מוטבעת בפגעי הזמן, בצלקות שיצרו המעשים, בטשטוש הזיכרון שהוא פרי הדחקה, פחד, מיאוס ותחושות אחרות. הקושי במתן עדות העוסקת בעניינים אינטימיים וטראומטיים, נגד אדם קרוב, גם הוא מקשה על מסירת גרסה רהוטה וסדורה. פרטים אלה כולם ראוי שיילקחו בחשבון לעת בחינת העדות ובעטיים גם ההכרה בכך שדווקא בתיקים אלה יש חשיבות יתרה להתרשמות ממתן העדות (ע"פ 10432/05 פלוני נ' מדינת ישראל (לא פורסם, 18.6.07); ע"פ 2977/06 פלוני נ' מדינת ישראל (טרם פורסם, 17.3.08) וההפניות שם). במילים אחרות, גם בהינתן הזהירות היתרה שבית המשפט מחויב בה בטרם החליט לבסס הרשעה על עדות יחידה של נפגע קטין בגין עבירות מין שבוצעו בו, אל לו להעמיד את הדרישה לאחיזות נוספות חיצוניות לגרסת הנפגע כתנאי שאין בלתו על-מנת לקבוע כי גרסתו מהימנה עליו..." [ע"פ 1442/06 מדינת ישראל נ' פלוני (טרם פורסם, 1.9.08); ראו גם, שם, בפסקה 39 לחוות דעתה של כבוד השופטת ע' ארבל, והאסמכתאות שם; ראו גם בהרחבה ע"פ 6643/05 מדינת ישראל נ' פלוני (טרם פורסם, 3.7.07)].

83. בנקודה זו, חשוב לציין, כי בית משפט נכבד זה, כבר נדרש בעבר לטענה של נאשם בגילוי עריות שביקשה לקעקע את עדות הנפגעת בטענה של "השתלת זיכרון" ופסל אותה בע"פ 9969/01 פלוני נ' מדינת ישראל בפסק דינה של כבוד הנשיאה בייניש:

"בדיון בפנינו הציעה באת-כוח המערער הסבר נוסף לגרסתה של המתלוננת. לטענתה, המעשים אותם תארה ברישומיה לא התרחשו מעולם והנם תוצאה של "השתלת זיכרונות" במוחה של המתלוננת, על-ידי אמה ומטפליה. באת-כוח המערער ביקשה להסתמך בהקשר זה על מאמרים שונים המכירים בקיומה של אפשרות "להשתיל" זיכרון מלאכותי אצל אדם באופן אשר בו אותו אדם "זוכר" כי חווה חוויה, אשר למעשה כלל לא התרחשה. לטענת באת-כוח המערער, תופעה זו עשויה להסביר את הבלבול אותו חשה המתלוננת, והיא אף נתמכת בעדותה של המתלוננת לפיה אמה סיפרה לה שבילדותה ראתה את אביה נוגע בה. בא-כוח המדינה טען בפנינו כי המאמרים עליהם ביקשה באת-כוח

המערער להסתמך מתייחסים לתופעה שונה, של אנשים מבוגרים אשר עברו טיפול שמטרתו שיחזור של טראומות ואירועים שונים שחוו בעבר. לטענתו, בניגוד למצב זה, בענייננו מדובר בפרטים אותנטיים שהועלו על ידי המתלוננת עצמה, וזאת מבלי שאיש "השתיל" אותם במוחה או יכול היה לדעת אודותם.

אכן, מנייתוח הממצאים בתיק שלפנינו עולה כי הן אמה והן מטפליה של המתלוננת כלל לא ידעו את פרטי האירועים אשר כתבה המתלוננת במכתביה, בטרם קראו את המכתבים. על כן, לא ייתכן שמדובר ב"השתלת" זיכרון, אלא בזיכרון אותנטי של המתלוננת, אשר נבע מתוכה ולא ממקור חיצוני כלשהו. יצוין, כי אף במאמרים אשר אליהם הפנתה באת-כוח המערער בטיעוניה מודגש כי "חשוב להאמין לאנשים עם זיכרונות אמיתיים של התעללות" (נספח "א-1" לבקשת המערער לצירוף ראיה, בעמ' 31), וכי "לפעמים זיכרונות אמיתיים עולים לאחר מה שנראה כהתערבות השאתית" (שם). עוד יצוין, כי מאמר זה אינו מתייחס לאמינות קורבנות בהליך שיפוטי, אלא מופנה למטפלים, ומבקש כי ינקטו בצעדים הדרושים למניעת השאה של זיכרונות מסולפים במטפליהם. בענייננו, כאמור, לא התרחש כלל טיפול מסוג זה. המתלוננת היא שסיפרה על ההתרחשויות ועל פרטיהן, ואין כל בסיס לטענה כי אמה ומטפליה השונים סיפקו לה מידע קונקרטי או זיכרונות מדומים על פרטיהם. על כן, גם טענה זו דינה להידחות.

תוספות ראייתיות בעבירות מין

84. בעבר, לצורך הרשעה של עבריין מין על פי עדותו היחידה של נפגע העבירה נדרשה ראייה מסוג סיוע.

85. בפקס דינו של בית משפט זה, מפורטים השינויים שעברה החקיקה על מנת להתאימה לצרכיהם המיוחדים של נפגעי עבירות מין:

"המחוקק לא נותר אדיש למאפייניהם ולצרכיהם המיוחדים של נפגעי עבירות מין, ובמספר חוקים נקבעו הוראות שנועדו להתמודד עם הקשיים המאפיינים הליכים שבמרכזם קורבנות עבירות מין (ראו למשל: סעיף 54 לפקודת הראיות [נוסח חדש], תשל"א-1971 (להלן: פקודת הראיות), שהשמיט את דרישת הסיוע בהרשעה על-פי עדות יחידה בעבירות מין, והחליפה בדרישה כי בית המשפט יפרט מה הניעו להסתפק בעדות זו; סעיף 68(5) לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984, המאפשר לנפגע עבירת מין להעיד "בדלתיים סגורות"; סעיף 2ב לחוק לתיקון סדרי הדין (חקירת עדים), תשי"ח-1957, המאפשר לנפגע לבקש למסור את עדותו שלא בנוכחות הנאשם אלא בנוכחות סניגורו; סעיף 354(א) לחוק העונשין, הקובע תקופת התיישנות מיוחדת בעבירות מין בתוך המשפחה שבוצעו בקטין, בעבירות מין שבוצעו בחסר ישע על ידי

האחראי לו, בעבירות מין מסוימות שבוצעו על-ידי האחראי על קטין שאינו בן משפחתו ובמספר מקרים נוספים. (ע"פ 6643/05, מדינת ישראל נ' פלוני, ניתן ביום 3/7/07, פורסם בנבו)

86. כך תוקנה בשנת 1982, פקודת הראיות [נוסח חדש], תשל"א-1971 והסדירה בסעיף 54א(ב), את סוג התוספת הראייתית הנדרשת לצורך הרשעה בעבירת מין על סמך עדות נפגע העבירה:

"הרשיע בית משפט במשפט על עבירה לפי סימן ה' לפרק י' לחוק העונשין, תשל"ז-1977, על פי עדות יחידה של הנפגע, יפרט בהכרעת הדין מה הניע אותו להסתפק בעדות זו".

87. בהקשר, זה נפנה לפסק דינה של כב' השופטת ארבל בבית משפט נכבד זה, בע"פ 6643/05 **מדינת ישראל נ' פלוני** (פורסם בנבו) על ההתפתחות החקיקתית והפסיקה ביחס לתוספות הראייתיות הנדרשות להרשעה בעבירות מין:

"... העובדה כי עבירות המין בוצעו בצנעה, יצרה קושי מקביל גם בקרב הקורבנות, שהתקשו לספק את דרישת הסיוע בהיעדר עדי ראיה להתרחשויות. קושי זה הביא, כאמור, בשנת 1982, לתיקון סעיף 54א לפקודת הראיות, באופן שהביא לביטול דרישת הסיוע, ולהחלפתה בדרישה כי השופט המרשיע על פי עדותו הבלבדית של הקורבן, יסביר את טעמיו לכך (להלן: דרישת ההנמקה), ובלשון הסעיף "יפרט בהכרעת הדין מה הניע אותו להסתפק בעדות זו". דרישה זו נועדה לאזן בין הקשיים הראייתיים שבהם נתקלו שני הצדדים, ולאפשר להעביר את פסק הדין תחת שבט הביקורת השיפוטית, ועל פיה נדרש קיומה של הנמקה ממשית על מנת להבטיח כי תינקט על-ידי השופטים מידת הזהירות המרבית עובר להרשעה המבוססת על ממצאי המהימנות שקבע בית המשפט, ותו לא".

פסקי דין שונים ניסו ליצוק תוכן ממשי לדרישת ההנמקה. בע"פ 4043/93 פלוני נ' מדינת ישראל, תק-על(3)94, 1751, 1757, הוסבר כי-

"יצא בית המשפט ידי חובת ההנמקה (...) בשנים אלה: בכך שציין כי הוא נותן אמון מלא ובלתי מסויג בעדותה של המתלוננת על-פי התרשמותו מן הצורה שבה מסרה עדותה(...) ובכך שהצביע על גורמים ראייתיים התומכים בעדותה(...)"

בע"פ 3648/04 פלוני נ' מדינת ישראל, תק-על(3)2005, 3470, 3474 (2005) נאמר כי-

”חובת ההנמקה מדברת, למעשה, בהנמקה שבהיגיון ובשכל הישר שיש בה כדי להסביר על שום מה רשאי בית המשפט לסמוך הרשעה בהקשר זה על עדות יחידה של קרבן העבירה”

”ברם, חרף הניסיונות לקבוע קריטריונים לחובת ההנמקה, תיגזר שאלת שיעורה ומידתה של זו, בסופו של דבר, מנסיבות כל מקרה ומקרה. אף על-פי כן ניתן לומר בכל זאת, כי מן העובדה שחובת ההנמקה ביטאה הפחתה מדרישת הסיוע שהייתה קיימת עד לתיקון בחוק, ברי כי בהוכחת קיומן של התוספות הראייתיות ה”קלאסיות”, כגון, ”סיוע”, ”דבר מה נוסף” ו”דבר לחיזוק”, יהיה כדי לספק גם את דרישת ההנמקה”.

(ע”פ 6643/05 מדינת ישראל נ’ פלוני (פורסם בנבו))

88. בענייננו, בית המשפט המחוזי נתן אמון מלא בעדותה של נפגעת העבירה ומצא את גרסת המערער שקרית. לפיכך, נדרשת הנמקה בלבד. בית המשפט קמא מציין, כי למרות שלא נדרשות תוספות ראייתיות, קיימות במקרה זה תוספות ראייתיות של ממש היכולות להגיע אף לדרגה של סיוע ובוודאי להוות חיזוק של ממש לגרסתה האמינה של המתלוננת מול גרסתו השקרית של הנאשם.

89. המבקשת תטען לפיכך, כי דרישת חוות דעת מומחה בנוגע למצבה הנפשי של הנפגעת וזיכרונה המודחק כתנאי להרשעת הנאשם בעבירות המין המיוחסות לו, משמעה דרישה להצגת ראייה ממקור עצמאי מסוג ”סיוע”. דרישה זו מנוגדת לפקודת הראיות ולפסיקתו העקבית של בית משפט זה ולא עולה צורך ראייתי בעדות שכזו, לצורך ההרשעה.

90. למעלה מכך, כדי לקעקע את עדותה האמינה של הנפגעת, הנתמכת כאמור בראיות נוספות, ולסדוק את אמינותה, יש צורך לעורר תמיהות המקרינות על עצם מעורבות הנאשם באירועים המיוחסים לו, כך נקבע בע”פ 7220/05 נימר נ’ מדינת ישראל, (לא פורסם, 31.5.07).

91. בבית המשפט קמא, לא הצליחה ההגנה לעורר תמיהות כאלו ולא הוכח מניע להעליל על הנאשם. בנוסף, לא הוכח ואף לא נטען קיומה של מחלת נפש הפוגמת במהימנות המתלוננת (הגם שמחלת נפש כשלעצמה לא בהכרח פוגמת במהימנות). העובדה שהמתלוננת הסתייעה בטיפול נפשי עקב בעיות שהיו לה, בעיקר בגיל ההתבגרות, לא רק שלא מביאה לתמיכה בטענת ההגנה לכך שמדובר בגרסה בדויה, אלא יכולה לתמוך במצבה הנפשי של המתלוננת והבעיות שהתעוררו אצלה (כמו החרדות והניסיונות האובדניים) בעקבות המעשים שחוותה.

92. הזמנים השתנו, דרישת הסיוע בחוק בוטלה והמחוקק נתן אמונו במערכת המשפטית ובעיקר בשופטיה הנכבדים, שיוכלו להכריע בין גרסאות סותרות בתחום של עבירות מין כשם שהם מכריעים בעבירות אחרות ויבססו הרשעה על סמך התרשמותם מן העדים ומאותות האמת המתגלים במשפט. הדרישה היחידה שהעמיד המחוקק בהכרעה בעבירות מין היא הנמקת ההחלטה.

93. נחזור ונדגיש, לסוגיה העולה בערעור זה עשויות להיות כאמור השלכות עמוקות והרסניות על יכולת הרשעת עברייני מין. קבלת טענת הערעור תוביל לדרישת תוספות ראייתיות בניגוד להוראת המחוקק.

סיוע וחיזוק "ייתכנות" גרסת הנפגעת

94. בית המשפט קמא קבע כי הוא נותן אמון מלא בעדותה של נפגעת העבירה, בנוסף, למעלה מהנדרש, ישנן ראיות מחזקות ואף מסייעות לעדותה.

95. בית המשפט קמא קבע כי גרסת הנפגעת למעשי המערער לא "נולדה" בחלל ריק ונוצרה יש מאין, אלא ישנם ניצנים לכך הן ביומנה משנת 1997, בו כתבה כבר אז: "למה אני חושבת שהיה לי משהו עם אבא שלי". כך גם, דבריה לבת דודתה בניו יורק עוד לפני החלום, שהיא חושדת שאביה התעלל בה מינית, וכך גם בשאלה שהעלתה בנעוריה, במסגרת טיפול פסיכולוגי, בדבר התכנים המיניים ביחסה לאביה.

96. אמנם המתלוננת עצמה, לא היתה בטוחה בשלב זה האם מדובר בדברים שקרו לה במציאות או בחלום, אך, משנזכרה המתלוננת בדברים, בעקבות היקיצה מהחלום ותיארה את האירועים המיניים הקשים שעברה, מחזקת התנהגותה בעבר את העובדה שלא מדובר ב"זיכרון מושתל", "ממוחזר", "משוחזר" או "מדומה".

97. עוד נקבע על ידי בית המשפט קמא, כי שקרי המערער במקרה זה, הינם שקרים מהותיים, העונים על מבחני הפסיקה באשר להגעתם לדרגת סיוע. הנאשם יצר חזית מריבה רחבה בהכחישו הכחשה גורפת, הן את עניין השינה ללא התחתונים וחילופי המיטות בין המתלוננת לאחותה, הן את השימוש בקונדום והן את המעשים המיניים שביצע באשתו ובקרובות משפחתו (הגם שלא ניתן להסיק מהם מעשים דומים או שיטה).

98. משנסדקה גרסתו בנקודות אלו התבקעה חזית מריבה זו ושקריו תומכים באופן חד משמעי בגרסת המתלוננת. מדובר בשקר בעניין מהותי, המכוון לסיכול החקירה, שקר ברור וחד משמעי המוכח בראיות עצמאיות, מסבך את הנאשם ואינו נובע מעילה שאינה רלוונטית לבחינת האשמה (ע"פ 1543/06 פלוני נ' ...)

מדינת ישראל, לא פורסם 11/6/07, רע"פ 1947/92 **כליפא נ' מדינת ישראל פ"ד**
מו (3) 714).

99. גם הכחשת הנאשם למעשיו לא היתה חד משמעית ואף ניתן לראות בתשובתו להטחת ההאשמות ע"י המתלוננת "**אני לא בטוח במאה אחוז**" ראשית הודייה ולפחות חיזוק ואימות לגרסתה.

100. בנוסף, קבע בית המשפט קמא, כי התסמינים והתופעות בהם לקחה המתלוננת בגופה ובנפשה, גם אם לא הוכח בעדות מומחה הקשר הישיר שלהם למעשי הנאשם – משתלבים היטב עם התמונה העובדתית הכוללת, אשר הניחה לפתחו המתלוננת בעדותה ואשר הוכרו זה מכבר בבתי המשפט כמשקפים, בהתאם לנסיבות, את הפגיעה בנפגע העבירה.

101. אמנם, אין בהם כשלעצמם כדי לשמש ראיות עצמאיות להוכחת ביצוע העבירות במתלוננת על-ידי הנאשם, אולם הם מחזקים את גרעין האמת שניכר בעדותה של המתלוננת, שחוזק בעדויות אחרות. בית המשפט קמא קבע כי בהעדר הסבר סביר אחר, את מכלול התסמינים הפוסט טראומטיים ניתן לייחס לתוצאות מציאות ילדותה, בצל הפגיעה המינית שפגע בה אביה.

102. בשאלת ייתכנות הדחקת זיכרון גילוי העריות, הרי שלפני ימים אחדים ניתנה תשובה מפי בית המשפט המחוזי בתל אביב בתפ"ח 1027/05 **מדינת ישראל נ' פלוני**, שהרשיע פה אחד, אב שהתעלל מינית בבתו לאורך שנות ילדותה, ורק לאחר שנים, במהלכם סבלה אף היא מתסמונות פוסט טראומטיות מובהקות, חזר זיכרון הפגיעה לתודעתה.

103. במקרה ההוא, שדומה באופן מדהים למקרה שלפנינו, השאלה המרכזית השנויה במחלוקת בין הצדדים היתה, אם זיכרונותיה של המתלוננת הינם זיכרונות אמיתיים שהודחקו בעקבות הטראומה הממושכת ממנה סבלה בילדותה ונשכחו מזיכרונה במשך שנים עד שחזרו לתודעתה, או שמא מדובר בזיכרונות מדומים. מומחי התביעה סברו כי מדובר בזיכרונות אמיתיים שחזרו לתודעת המתלוננת לאחר שקרס מנגנון הדיסוציאציה ומומחיות ההגנה גרסו כי מדובר בזיכרונות מדומים ומושתלים.

104. הרשעת בית המשפט המחוזי מספקת תשובה לשאלת ייתכנות ההדחקה לא רק במישור הויכוח המדעי-פסיכולוגי בין המומחים שהעידו לפניה, אלא גם במישור המשפטי. משמעותה של ההרשעה פה אחד היא, כי משפטית תתכן הדחקת זיכרון התעללות מינית משך שנים.

המומחים שהעידו בפני הערכאה קמא

105. טוען המערער כי רק מומחה יכול היה לקבוע אם התנהלותה של הנפגעת בשנות התבגרותה מאפיינת קורבנות של ניצול מיני בכלל וגילוי עריות בפרט, זאת נוכח עדותיהם של שני המטפלים שטיפלו בה בשנות נעוריה ולא מצאו סימנים לגילוי עריות.

106. המבקשת תטען, כי למצער, שני המומחים שטיפלו בנפגעת בשנות הללו אינם מומחים לנושא הפגיעה המינית והם אף הודו בכך במסגרת עדותם בפני בית המשפט ולא כתבו חוות דעת בסוגיות אלה. שניהם לא זכרו היטב את הנפגעת ואת הטיפול בה ואף הגיעו לבית המשפט ללא כל תיעוד רלוונטי של הטיפול.

107. פרופ' אפטר העיד כי אינו מומחה בנושא של גילוי עריות או זיכרון מודחק וטיפולו בנפגעת התמצה במתן מרשמים לתרופות להקלת התקפי החרדה מהם סבלה לאורך נעוריה וכי הוא התמקד בטיפול בסימפטומים ולא בסיבות.

108. ד"ר אללוף הודתה כי אין לה את המומחיות הדרושה בנושא על מנת לקבוע אם התנהלותה של הנפגעת בשנות נעוריה מאפיינות התנהלות של קורבן גילוי עריות. למרות זאת התיימרה לחוות דעתה בהסתמך על שני דפים מתוך אתר האינטרנט "מקום", שהכילו רשימה של סימפטומים אפשריים לפגיעה מינית והשליכה מתוכם על הנפגעת, כך שלהתרשמותה לא אפיינו את הנפגעת כקורבן גילוי עריות.

109. בית המשפט קמא דחה את דבריה והתרשם לרעה מממצאיה: "נדמה, כי אין צורך להכביר מלים עד כמה לא ניתן לסמוך על עדות שכזו, שלא רק שאיננה בגדר עדות מומחה, אלא שעובדתית נסתרה בעדויות מהימנות אחרות, בפרטים מהותיים, שעליהם לא ידעה גב' אללוף, כגון ניסיונותיה האובדניים של המתלוננת, התנהגותה המינית הפרובוקטיבית ועוד".

110. בית המשפט קמא קבע, שאין להוציא מכלל אפשרות, כי המתלוננת בחרה למדר את גב' אללוף מחלקים עובדתיים מחייה, נוכח היעדר אמון – בה בפרט או בזרים בכלל. תמיכה לכך ניתן למצוא למשל במכתב ההתאבדות, בו עוד בהיותה נערה ביקשה שלא יפנו אותה לפסיכולוג, שכן איננה מסוגלת לדבר על החיים שלה עם אדם זר.

111. בית משפט קמא קבע כי אינו רואה בחיוב את ניסיונה של גב' אללוף לפרש עתה, כעבור שנים, תופעות ותסמינים שחוותה המתלוננת ובגינן ביקשה טיפול פסיכולוגי, בהיעדר כל תיעוד מפורש, בהיעדר כל מומחיות לסוגיה של טיפול

בנפגעי עבירות מין ובפרט גילוי עריות ומשהוכח כי היכרותה העובדתית עם עברה של המתלוננת לוקה בחסר – ותהא הסיבה לכך אשר תהא.

112. בית המשפט קמא, האמין לטענת המתלוננת, לפיה כאשר התחילה את הטיפול סיפרה לגב' אללוף, שהיא מרגישה שאבא שלה "עשה לה דברים" – טענה שלא היתה מצוצה מן האצבע לאור הכתוב ביומנה מתקופת הטיפול בה וגב' אללוף פטרה אותה בטענה שמדובר ב"תסביך אדיפוס". גב' אללוף התחמקה בעדותה מהתמודדות עם טענה זו, באמרה:

"... ספציפית אני בוודאי לא זוכרת את הסיטואציה הזאת. אם פציינטית מגיעה אלי ואומרת דבר כזה, לא נראה לי סביר שאני אבטל את זה בכזאת קלות ואגיד לדעתי זה תסביך אדיפוס, בואי נעבור הלאה, לא נראה לי סביר..."

בשולי הדברים

113. בשולי הדברים נוסף, כי לאחרונה הפכה סוגיית הבאת ה"מומחים" בסוגיות של זיכרונות כוזבים, מדומים מושתלים אצל קורבנות עבירות מין במשפחה לאופנתית, וכי היא מתחברת למסורת ארוכת שנים של הכחשת עבירות מין חמורות שנעברו בילדים רכים בתוך המשפחה על ידי "מומחים לנושא". החל מהתיאוריה של זיגמונד פרויד (שחזר בו בערוב ימיו), וכלה בימינו אנו, כאשר מואשמים נפגעים כמפנטזים, הוזים, מעורערים בנפשם או לחילופין כפתיינים וסוחטי כספים.

114. תיאוריה זו, המובאת כעת על ידי הסנגוריה בדבר תסמונת זיכרונות כוזבים, שורשים עמוקים לה והיא חלק מטענות שהועלו במשך שנים על ידי תנועה שהוקמה בידי עברייני מין מורשעים בארה"ב שפגעו בבני משפחתם וממשיכה להתקיים ולהיות ממומנת על ידם. למרות ניסיונם העיקש של ה"מומחים" להעניק לתיאוריות אלה מעמד, מדובר בתיאוריות שלא זכו מעולם להכרה כתסמונת מוכרת על ידי האגודה הפסיכיאטרית האמריקאית במהדורת ה-DSM (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) שבו מרוכזות כל ההפרעות הנפשיות, תסמיניהן ואופן הטיפול בהן המוכרות לספרות המקצועית. גם ארגון הבריאות של האו"ם דחה תיאוריות אלה. מעניין לציין, כי את תסמונת הזיכרון המודחק ובשמה המקצועי, שיכחון ניתוקי (Dissociative Amnesia), הוכרה על ידי ה-DSM כתסמונת אופיינית לפגיעה מתמשכת.

בקשת המערער להציג חוות דעת מומחה

115. חשוב לציין, כי בערכאה קמא פנה המערער וביקש מבית המשפט קמא להציג חוות דעת מומחה מטעמו וטען כי אינו יכול לממנה בעצמו. לצורך כך, הסכימה נפגעת העבירה,

לשחרר סכום של אחד עשר אלף שקל מתוך כספי הנאמנות השמורים בתיק האזרחי המתנהל באותו עניין, כדי לאפשר לו להעמיד חוות דעת מומחה בהליך הפלילי. אך משום מה, חוות דעת כזו לא הוגשה על ידו.

לסיכום

116. הסוגיות שמעלה הערעור אינן נוגעות רק לצדדים עצמם. למעשה, עניינו נוגע בגורלם של אנשים רבים שנפגעו מעבירות מין ומציאות חייהם מוצפת בהשלכות הפגיעה. **ההחלטה שתיתן בערעור תשליך באופן ישיר על גורלם של נפגעי עבירות מין רבים ועל יכולתם של העושים במלאכה למצות את הדין עם הפוגעים.**

117. בנסיבות דנן, לדעת המבקשת, צירופה של המבקשת לתיק במעמד של "ידיד בית המשפט" עונה על הקריטריונים דלעיל לצירופו של צד כ"ידיד בית משפט". זאת לאור **חשיבותה הכללית של הסוגיה הנדונה והשלכותיה הרחבניות על ציבור רחב של נפגעות ונפגעי תקיפה מינית הפונים להליך פלילי, ובשים לב למומחיותה וניסיונה של המבקשת בתחום הפגיעה המינית בכלל, ובהשלכות הפגיעה על חייהם של הקורבנות הבאים לידי ביטוי בהפרעות זיכרון בפרט.**

מפאת קוצר הזמן, הועברה הבקשה לצדדים אך טרם התקבלה התייחסותם לבקשת הצטרפות איגוד מרכזי הסיוע לנפגעות ונפגעי תקיפה מינית כ"ידיד בית משפט" לערעור.

לאור האמור לעיל, מתבקש בית משפט נכבד זה לצרף את איגוד מרכזי הסיוע לנפגעות ונפגעי תקיפה מינית בישראל כ"ידיד בית משפט" לערעור דנן ולאפשר לה להגיש טיעון מטעמה.

ערן גולן, עו"ד
ב"כ המבקשת

ענבר יחזקאלי – בליליוס, עו"ד
ב"כ המבקשת

ירושלים, יום חמישי, י"ב סיוון, תשס"ט

04 יוני 2009

בכתיבת בקשה זו סייעו רוני ליבנה, נועה גרינברגר ורן שחם, סטודנטים למשפטים מהקליניקה לזכויות נשים נפגעות אלימות, בפקולטה למשפטים, האוניברסיטה העברית בירושלים